

EUROPEJSKIE

DNI POŁĄCZENI DZIEDZICTWEM

DZIEDZICTWA 30.

EDYCJA

Gliwice

spacery

ich

śladami

w granicach

miasta

Niemcy
Czesi
Ormianie
Żydzi
Ślązacy
Kresowianie
Szywołdzianie
Romowie
Ukraińcy
Polacy
Szkot
Inni
i My

PATRONAT NARODOWY
PREZIDENTA REPUBLIKI POLSKIEJ ANDRZEJA DUDY
W STULECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

1918-2018

60
LAT
MS-ii

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Województwo
Śląskie

Instytut Myśli Polskiej
im. Wojciecha Korfańtego
jest instytucją kultury Samorządu
Województwa Śląskiego.

Rozpoczynając pracę nad wytyczeniem ścieżki spaceru po śladach wielokulturowego i wielonarodowego dziedzictwa w granicach miasta Gliwice, poprosiliśmy o opinię znawców i pasjonatów historii, zajmujących się tym tematem.

Poniżej prezentujemy ich wypowiedzi i zapraszamy do rozmowy na trasie spaceru w dniu 18. września br., na której eksperci zostaną naszymi przewodnikami.

Mariola Trojan

Spotkanie przy figurze czeskiego świętego Jana Nepomucena to dobry początek podróży po sporej części dziejów Gliwic, które

od II poł. XIII do niemal połowy XVIII w. podporządkowane były Koronie Czeskiej (od I poł. XVI w. uzależnionej od wywodzącej się z Austrii dynastii Habsburgów). W tym okresie do najciekawszych wydarzeń, mających wpływ na stabilność polityczną i gospodarczą miasta należały: epizod husycki, wojna trzydziestoletnia, liczne pożary oraz wizyta Jana III Sobieskiego, udającego się na pomoc obleganemu przez Turków Wiednia.

Anna Olszańska

Ormianie trafili do Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XIV w., poprzez włączenie do niej Rusi halickiej. Przez wieki

osiedlali się m.in. we Lwowie, Kamieńcu Podolskim, Stanisławowie czy Zamościu. Przybysze zajmowali się rzemiosłem i kupiectwem, sprowadzając m.in. przyprawy, drogocenne tkaniny i broń. Byli chrześcijanami Armeńskiego Kościoła Apostolskiego. Gminy ormiańskie w Polsce na mocy królewskich przywilejów rządziły się własnym ormiańskim prawem (Datastanagirk), a w 1630 r. Ormianie polscy zawarli unię z Kościołem rzymskokatolickim. Wielu z nich zasłużyło się polskiej kulturze i nauce (ormiańskie korzenie mieli m.in. Piramowicz, Słowacki, Moniuszko,

Axentowicz, abp Teodorowicz, Penderecki). Na Śląsku nieliczni osiedli już w 20-leciu międzywojennym, natomiast duża grupa osiadła tu w 1945 r. po ekspatriacji z Kresów Wschodnich.

dr Małgorzata Tkacz-Janik

Niemieckie dziedzictwo Górnego Śląska, to przede wszystkim historia rozwoju przemysłu oraz pruskiego prawa gospodarczego. W perspektywie klas uprzywilejowanych, to dzieje rodów magnackich, powstawanie nowej kultury miast przemysłowych oraz tzw. „człowieka industrialnego”. Z punktu widzenia klasy pracującej, to przede wszystkim czas kształtowania się tej formacji społecznej niemal od podstaw po udział w robotniczych międzynarodówkach. W historii miasta odnajdujemy ślady wszystkich wymienionych zjawisk. Kanał Kłodnicki, jego powstanie i rozwój, wnosi do tej listy, co warto podkreślić i zapamiętać, cechy swoiste. Po pierwsze wpisuje Gliwice w historyczną mapę europejskich śródlądowych portów industrialnych. Po drugie Kanał Kłodnicki jako niezwykle nowoczesna droga wodna jest trampoliną dla ówczesnego rozwoju tej części Górnego Śląska. Kanał – „górnos Śląskie okno na świat” – czyni Gliwice już wówczas miastem bogatym, o szczególnym znaczeniu w Europie. Odczuwamy to po dziś dzień, nawet w tak – jak się wydaje – odległych od Odrzańskiej Drogi Wodnej elementach miejskiego dziedzictwa, jak kształt urbanistyczny, czy relikty hydrotechnicznego dziedzictwa.

dr Leszek Jodliński

Budynek dawnego Niemieckiego Rodzinnego Domu Towarowego (DEFKA) to idealne miejsce do podjęcia refleksji na temat jednego z najbardziej spektakularnych wydarzeń z międzywojennej historii Gliwic oraz losów górnośląskich Żydów. To jedyny taki przypadek z zakresu prawa międzynarodowego i ochrony mniejszości narodowych w Europie i na świecie do 1945 roku. Gliwickie wydarzenie, jak i same postępowanie przed genewską Radą Ligii Narodów przeszło do historii pod nieco enigmatyczną nazwą Petycji Bernheima. Od blisko dwóch dekad wiedza na ten temat się zmienia.

Mariola Trojan

Wiara w rychłą rozprawę z Napoleonem sprawiła, że idący wiosną 1813 r. na front żegnani byli kwiatami.

Atmosfera uległa jednak zmianie, kiedy po bitwach pod Luetzen i Budziszynem w maju 1813 r. do miasta zaczęli przybywać ciężko ranni. Przetransportowani drogą wodną, umieszczani byli w miejscowych lazaretach. Do połowy czerwca przybyło tu ok. 600 rannych, z czego 131 ulokowano w klasztorze przy kościele Podwyższenia Krzyża Świętego, 25 w prywatnych lazaretach, a pozostałych w mieście i na przedmieściach. Zmarłych w wyniku ran i chorób pochowano w dużej odległości od miasta, co prawdopodobnie wynikało z napiętej sytuacji między mieszkańcami miasta, a władzami gliwickiego garnizonu.

dr Leszek Jodliński

Handlowy dom tekstylny Erwina Weichmanna, nazywany pierwotnie Seidenhaus Weichmann, to jedno z trzech

dzieł Ericha Mendelsohna, jednego z najwybitniejszych architektów XX w. zachowanych na terytorium Polski. To ikona modernizmu na Górnym Śląsku i przykład światowego i europejskiego dziedzictwa architektonicznego i żydowskiego. Dom handlowy ukończony został w 1923 roku. Wcześniej niedoceniany, pozostaje dzisiaj ważnym dziełem w dorobku Mendelsohna; architekta, który zrewolucjonizował myślenie o formie i funkcji w architekturze okresu międzywojnia.

cd na stronie 7

1.

Figura św. Jana Nepomucena, wyrzeźbiona w 1794 r. przez Johanna Nitscha z Opawy, pierwotnie znajdowała się przy wjeździe do miasta, nieopodal Bramy Białej. Lokalizacja nie była przypadkowa – przez wzgląd na miejsce śmierci świętego – Most Karola w Pradze – jego podobizny często spotkać można przy zbiornikach wodnych i rzekach. Współcześnie figura znajduje się w otoczeniu kościoła ormiańskiego z XIX w. przy ul. Mikołowskiej.

2.

Kościół Świętej Trójcy z XIX w. nie jest pierwszą świątynią znajdującą się w tym miejscu. W XV w. ufundowano tutaj kościół św. Marii Magdaleny, a później także św. Bartłomieja, aby służyły chorym, przebywającym w położonym obok szpitalu. W kolejnych stuleciach budynki kościelne i szpitalne były wielokrotnie przebudowywane. W latach 1836-38 została wzniesiona świątynia w znanym nam obecnie kształcie. W 1872 r. przejęli ją wierni kościoła starokatolickiego, a do rzymskich katolików powróciła po I wojnie światowej. W 1945 r. gospodarzami kościoła zostali katolicy obrządku ormiańskiego, którzy do Gliwic trafili z Kresów Wschodnich w wyniku przesiedleń po II wojnie światowej. Obecnie gliwicki kościół Św. Trójcy jest jedną z trzech polskich parafii ormiańsko-katolickich i stanowi także Sanktuarium Matki Bożej Łysieckiej.

3.

Fontannę z posągami Neptuna wykonaną w 1794 r. przez Johanna Nitscha ustawiono na Rynku na pamiątkę rozpoczęcia w 1792 r. nietuzinkowej inwestycji – Kanału Kłodnickiego – która wkrótce miała stać się gliwickim oknem na świat. W ten sposób starożytny bóg stał się symbolem włączenia Gliwic w wieniec miast z dostępem do morza.

4.

Firma DEFAKA (Deutsches Familien-Kaufhaus) od 1925 r. rozpoczęła budowę domów towarowych w Niemczech i jeden z nich w latach 1928-1930 wzniesiono w Gliwicach. Obiekt ten został zaprojektowany przez Justusa Fieglera na narożnej działce przy dawnej Wilhelmstrasse (ob. ul. Zwycięstwa), tuż obok Kłodnicy. Elewacja domu towarowego DEFAKA obłożona została cegłą klinkierową, a cała budowla na tle okolicznych kamienic wyróżniała się nowoczesną formą. W pierwszych latach działalności na parterze domu znajdował się sklep amerykańskiej firmy Woolworth.

5.

Los zbiorowej żołnierskiej mogiły jest dość zagmatwany. W 1813 r., po bitwach pod Budziszynem i Lützen rannych żołnierzy koalicji antyfrancuskiej zaczęto transportować drogą wodną, w tym Kanałem Kłodnickim, do Gliwic, gdzie znajdował się szpital. Niestety, z powodu odniesionych ran

oraz tyfusu, ponad 60 żołnierzy zmarło, a pochowano ich przy ob. ul. Na Piasku, na przedmieściu Gliwic, które nie cieszyło się popularnością (znajdowało się tu koło do łamania kości oraz miejska szubienica). Wraz z rozbudową dworca, w 1890 r. podjęto decyzję o przeniesieniu szczątków żołnierzy do miejskiego parku – ob. Parku F. Chopina, gdzie na wspólnej mogile ustawiono rzeźbę Iwa Theodora Khalidego.

6.

Dom Tekstylny Weichmanna (dawniej Seidenhaus Weichmann) położony u zbiegu ul. Zwycięstwa 37 (kiedyś Wilhelmstrasse 31) i al. Przyjaźni (dawniej Wilde Kłodnitzstrasse), powstał w latach 1921-1922 na zamówienie przedsiębiorcy Erwina Weichmanna (1891-1976). Budynek zaprojektował jeden z najwybitniejszych architektów XX w. – Erich Mendelsohn (1887-1953), a realizacji inwestycji podjęła się gliwicka firma budowlana Richarda Kobana. W 2023 r. ma się rozpocząć procedura wpisania dzieł Mendelsohna, w tym także gliwickiego zabytku na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

cd na stronie 6

Ciekawostki na trasie spaceru:

A Ślad Bramy Białej zwanej też Bytomską widnieje na bruku ul. Basztowej, gdzie czerwona kostka stanowi zarys jednej z bram wjazdowych do miasta. Była to czterokondygnacyjna, prostokątna brama o szerokości ok. 3 m.

B Tablica umieszczona na fasadzie kamienicy przy ul. Basztowej upamiętnia miejsce zamieszkania Alphonsa von Bodiena (1802-1857), żołnierza, polityka i filantropa, który dowodził gliwickimi ułanami, ale słynął także z trafnych rysunków satyrycznych.

C Budynek tzw. starej poczty (dawniej Hauptpost – Poczta Główna) wzniesiony w 1887 r. o wyjątkowo atrakcyjnej fasadzie z czerwonej cegły klinkierowej i białego kamienia. Na szczególną uwagę zasługuje zegar zdobiący elewację, także z 1887 r. Wykonawcą budynku prawdopodobnie był Salomon Lubowski (1825-1889).

D Plac po nowej synagodze wzniesionej w latach 1859-1861 według projektu Salomona Lubowskiego, który pracował wraz z Simonem Troplowitzem. Silny rozwój społeczności żydowskiej na Śląsku w początkach XIX w. spowodowany wydaniem przez pruskiego króla edyktu tolerancyjnego w 1812 r. znalazł swoje odbicie także w Gliwicach, gdzie tego roku rozpoczęto budowę pierwszej synagogi. Ta z czasem stała się jednak zbyt mała, czego efektem była budowa wspaniałej, nowej, synagogi. Została ona zniszczona w trakcie Nocy Kryształowej z 9 na 10 listopada 1938 r. Od tego czasu do dziś teren po synagodze krzyczy niemą pustką.

E Posąg „Lew Śpiący” Theodora Khalidego, odlany w gliwickiej odlewni żeliwa, pierwotnie, w 1849 r., ustawiony został przy obecnej ul. Na Piasku, przy cmentarzu pruskich i rosyjskich, żołnierzy zmarłych w roku 1813. W roku 1890, wraz ze szczątkami żołnierzy, przeniesiony został do parku miejskiego, ob. Parku im. F. Chopina. Po zdemontowaniu w roku 1945 uległ zapomnieniu, leżąc na terenie Zarządu Zieleni Miejskiej, a po interwencji Nowin Gliwickich w 1963 r. „Lew Śpiący” został przeniesiony przed budynek muzeum, skąd zniknął. Współczesny egzemplarz jest kopią, odlaną w roku 2009.

Przebieg trasy

1. Figura św. Jana Nepomucena z 1794 r., ul. Mikołowska 3.

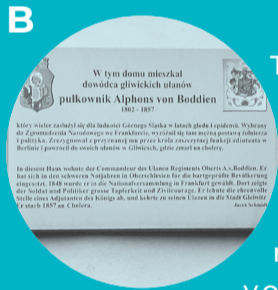
2. Kościół parafii ormiańsko-katolickiej pw. Świętej Trójcy z XV w., ul. Mikołowska 3. Spacer do kolejnego punktu ulicami: Basztową i Białej Bramy, Bytomską.

3. Fontanna z rzeźbą Neptuna na Rynku z 1794 r. Spacer do kolejnego punktu ulicami: Krótką, przez Plac Inwalidów, Średnią, Studzienną, przez skwer Valenciennes, Wyszyńskiego, Berbeckiego przez most nad Kłodnicą, Wybrzeże Armii Krajowej.

Ciekawostki na trasie spaceru:

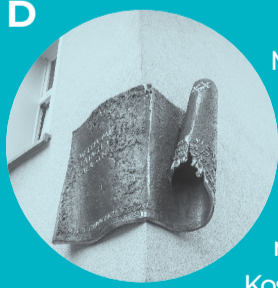
Miejsce, gdzie stała Brama Biała zwana też Bytomską oraz fosa, ul. Basztowa.

Tablica upamiętniająca miejsce zamieszkania pułkownika Alphonsa von Boddiena (1802-1857)

Budynek „starej poczty” (ob. Powiatowy Urząd Pracy), pl. Inwalidów Wojennych 12.

Miejsce po synagodze z 1861 r., u zbiegu pl. Inwalidów Wojennych oraz ulic Kościelnej i Średniej.

Lew Śpiący, kopia rzeźby według modelu Theodora Kalidego na skwerze Valenciennes.

4. Dom Handlowy DEFAKA (potem D.T. IKAR, obecnie biurowiec SAP) z 1928 r., ul. Zwycięstwa 23. Spacer do kolejnego punktu ulicami: Wybrzeże Armii Krajowej, Berbeckiego.

5. Zbiorowa, mogiła żołnierzy z epoki napoleońskiej w Parku Chopina (dawniej Stadtpark). Obecnie brak upamiętnienia. Spacer do kolejnego punktu ulicami: alejką wzdłuż parku do al. Przyjaźni.

6. Dom Tekstylny Weichmanna (dawniej Seidenhaus Weichmann) z 1922 r., ul. Zwycięstwa 37. Spacer do kolejnego punktu ulicami: przez Zwycięstwa, al. Przyjaźni.

7. Ruiny Teatru Victoria (dawniej Theater-und Konzerthaus „Victoria”), z lat 90.

XIX w., al. Przyjaźni 18. Spacer do kolejnego punktu ulicami: al. Przyjaźni, Dworcową, przez Plac Piastów, ul. Na Piasku.

8. Stary Cmentarz Żydowski założony w 1815 r., ul. Na Piasku. Spacer do kolejnego punktu ulicami: Na Piasku, przez Plac Piastów, Dworcową, Nasyp, kampus Politechniki Śląskiej, W. Pola, Robotniczą.

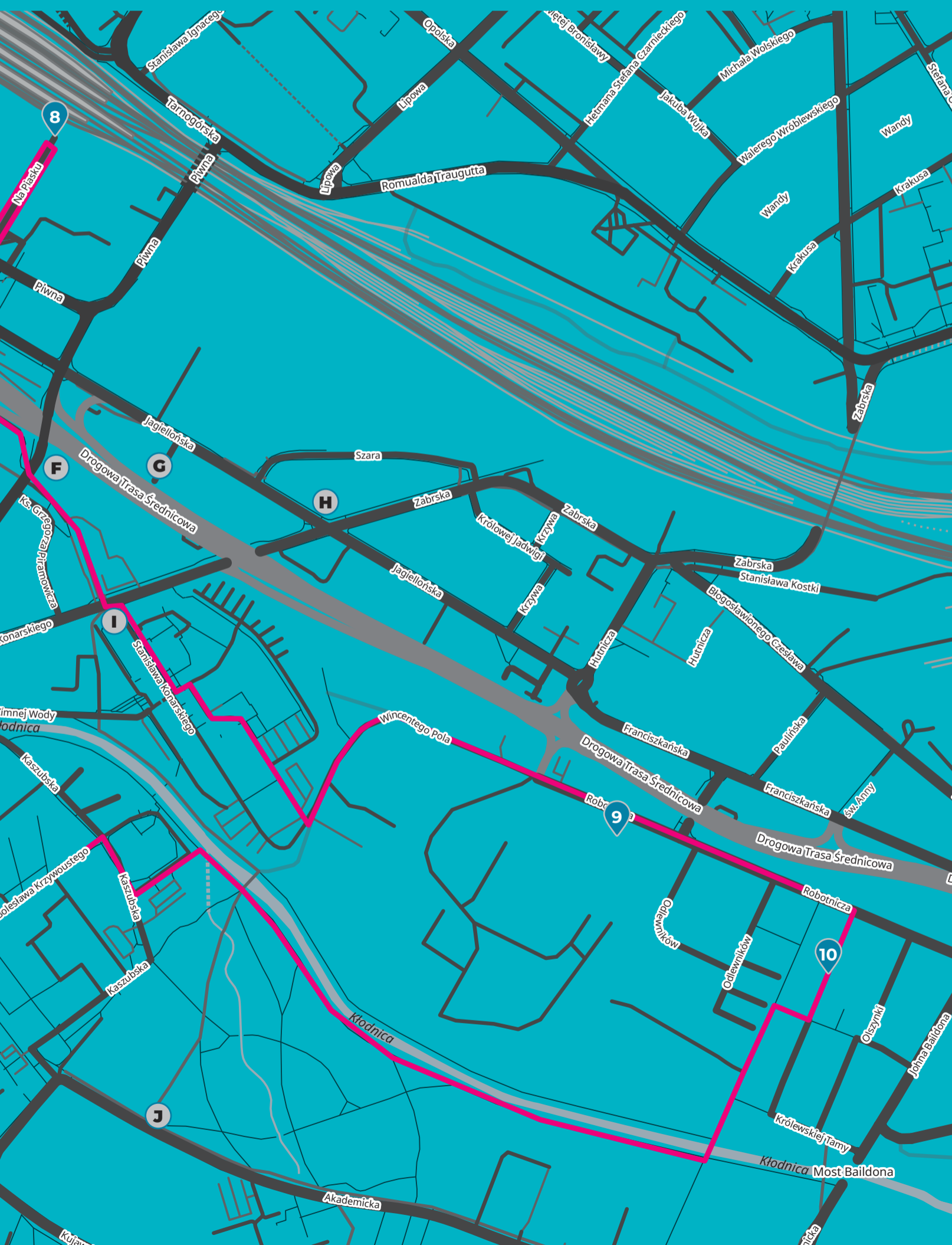
9. GZUT S.A. (dawną Pruska Królewska Odlewnia Żelaza z 1796 r., a także miejsce pamięci ofiar podobozu KL Auschwitz – Gleiwitz III, oraz miejsce pamiętne dla Romów, ul. Robotnicza 2. Spacer do kolejnego punktu ulicą Robotniczą.

10. Cmentarz Hutniczy założony w 1808 r., ul. Robotnicza. Spacer do

kolejnego punktu ulicami: Szczepanowskiego, Królewskiej Tamy do mostku nad Kłodnicą, ścieżką wzdłuż Kłodnicy, przez Park Chrobrego, ul. Kaszubską i Akademicką.

11. Skrzyżowanie ulic Krzywoustego i Akademickiej, kampus Politechniki Śląskiej. Spacer do kolejnego punktu ulicami: Akademicką (podcień) Strzody.

12. Śląski URBAN LAB, inicjatywa regionalna, miejsce tworzenia innowacji społeczno-technologicznych, ul. M. Strzody 8.

F Pozostałość po schodach prowadzących na promenadę wzdłuż Kanalu Kłodnickiego.

G Miejsce po dawnym nabrzeżu portowym na Kanale Kłodnickim przy Katharinenstrasse (ob. ul. św. Katarzyny)

H Kościół ewangelicko-augsburski Zbawiciela, ul. Jagiellońska 19.

I Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki Pol. Śl. (dawnie Państwowe Wyższe Liceum im. J. Eichendorffa), ul. Konarskiego 22.

J „Mysia Górka” położona niedaleko od wejścia na teren parku, oznaczonego napisem „Park Chrobrego”, ul. Akademicka.

Ciekawostki na trasie spaceru:

F Wzdłuż dawnego Kanału Kłodnickiego, w okolicach dzisiejszego Parku Chopina, ul. Nasyp aż do ul. W. Pola prowadziła promenada, po której chętnie przechadzali się ówcześni mieszkańcy Gliwic. Przy ul. Częstochowskiej znajdujemy obecnie niewielką pozostałość po schodach wiodących niegdyś na promenadę.

G W śladzie dzisiejszej Drogowej Trasy Średnicowej płynęły wody Kanału Kłodnickiego, a w pobliżu ul. św. Katarzyny (dawniej Katharinenstrasse) znajdowały się urządzenia służące przeladunkowi towarów w gliwickim porcie.

H Ewangelicki kościół Zbawiciela wybudowany w latach 1900 – 1902 jako kościół w obrządku staroluterańskim. Według spisu z 1901 r. parafia staroluterańska w Gliwicach liczyła 95 członków. Obecnie wnętrze kościoła znacznie zubożało w porównaniu z początkowym stanem. Część zdobień zamalowano, a obraz znad ołtarza został skradziony.

I Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki Politechniki Śląskiej to niezwykle atrakcyjny gmach, który powstał pod kierunkiem radcy budowlanego Karla Schabika. Wyjątkowość budynku związana jest z jego formą, przypominającą transatlantyk. Ten gliwicki zacumował jednak nie w porcie, lecz na lądzie, przy ul. Konarskiego, równoległe do nieistniejącego już nabrzeża Kanału Kłodnickiego.

J Obecny Park Bolesława Chrobrego założony w latach 1913-1915, nosił nazwę Kaiser-Wilhelm-Park. W 1928 r. z powodu przebudowy Germaniaplatz (ob. Plac Piastów) do parku przeniesiono stojący do tej pory na wspomnianym placu pomnik Germanii. Posąg ten nie wrócił już na przebudowany plac, a jak głosi lokalna opowieść, został w 1945 r. wzięty za króla Bolesława Chrobrego. Gdy odkryto kogo przedstawia pomnik, został on błyskawicznie zakopany, tworząc parkowy pagórek nazywany „Mysią Górką”.

cd ze strony 3

7. Ruiny Teatru Victoria. W końcu XIX w. powstał w Gliwicach zespół budynków pod nazwą Victoria Etablissement. W kompleksie tym znalazły się: kawiarnia, restauracja, basen pływacki, zakład kąpielowy, pierwsze w mieście kino Grand, kabaret, a przede wszystkim teatr. W XX w. obiekt był kilka razy przebudowywany, dzięki czemu stał się jeszcze bardziej reprezentacyjny. Wyjątkowym efektem modernizacji przeprowadzonej w 1924 r. była kurtyna, ozdobiona haftami wykonanymi przez grupę hafciarek z Schönwaldu (ob. Bojków).

8. Nekropolia na ul. Na Piasku swoją historię sięga roku 1795, kiedy to gliwicka społeczność żydowska nabyła w tym miejscu teren pod budowę przyszłego cmentarza. Do ostatniego pochówku w latach 30 XX wieku na cmentarzu spoczęło ok. 1400 osób. Zachowane macewy, przez wzgląd na długość użytkowania obiektu, mają przeróżne formy – od klasycznych, kamiennych, zaokrąglonych u szczytu, tablic, przez wysokie stele z białego i czarnego kamienia, po okazałe grobowce rodzinne, wśród których można odnaleźć członków tak znakomitych rodów jak Tropłowiczowie, Lubowscy, Kleczewscy i wielu innych.

9. GZUT S.A., dawniej Pruska Królewska Odlewnia Żelaza zastrzeżona z produkcji zbrojeniowej i odlewów artystycznych. Jej pomysłodawcą w 1791 r. został hr. Friedrich von Reden, który na swojego doradcę i głównego budowniczego wybrał Johna Baildona. W 1796 r. uruchomiono tutaj pierwszy w tej części Europy wielki piec opalany koksem. W kwietniu 1944 r. w pobliżu hali byłej odlewni powstał podobóz KL Auschwitz – Gleiwitz III funkcjonujący jako obóz pracy. W styczniu 1945 r., aż do wejścia do Gliwic Armii Czerwonej, obóz stał się miejscem przejściowej koncentracji więźniów ewakuowanych do innych obozów i podobozów. W lipcu 1945 r. baraki ponownie zostały zapełnione - utworzono tu obóz dla Niemców i Ślązaków, których planowano wysiedlić w głąb Niemiec. Komendantem nowego obozu został Bolesław Banaszkiwicz. Niestety przeludnienie oraz fatalne warunki sanitarne, podobnie jak w obozach w Świętochłowicach czy Jaworznie, doprowadziły do wybuchu tyfusu i śmierci wielu z osadzonych. Zmarłych pochowano na Cmentarzu Hutniczym.

10. Cmentarz Hutniczy przy ul. Robotniczej został założony w 1808 r. na mocy decyzji zarządu Huty Gliwickiej. Obszar ten stał się miejscem spoczynku wielu znaczących dla przemysłowego rozwoju Gliwic postaci – m.in. Johna Baildona (1772-1846), rzeźbiarza Theodora Kalide (1801-1863), konstruktora maszyn parowych Augusta Holtzhause (1768-1827), twórcy wiszącego mostu w Ozimku Carla

Schotteliusa (1795-1882) oraz niemieckich dyrektorów Huty Gliwickiej.

11. Dzielnica Akademicka w Gliwicach, a dziś powiedzielibyśmy Kampus Politechniki Śląskiej utworzono 21 czerwca 1945 r. na mocy protokołu zawartego między Zarządem Miasta Gliwice a kierownictwem Politechniki Śląskiej. W myśl tych zapisów uczelni przekazano kilka ponemieckich budynków szkolnych (ob. Czerwona Chemia, Szara Chemia, Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki), mieszkalnych (leżących obecnie w obwodzie ulic: Częstochowskiej, Piramowicza, Konarskiego, Zimnej Wody, Kaszubskiej i Arkońskiej) i usługowych (ob. Akademickie Liceum Ogólnokształcące Politechniki Śląskiej, a kiedyś obiekt hotelowy). Osią nowego założenia urbanistycznego stała się ul. Akademicka i przecinająca ją ul. Krzywoustego, gdzie powstały najważniejsze gmachy uczelni – Wydział Górniczy, Wydział Budownictwa, Wydział Architektury i Wydział Automatyki.

12. Śląski Urban Lab jest najmłodszą lokalizacją, która gości na tegorocznych Europejskich Dniach Dziedzictwa, doskonale jednak wpisuje się w ich ideę. Utworzona w czerwcu bieżącego roku organizacja skupia w sobie zarówno działaczy, aktywistów jak i zwykłych mieszkańców Gliwic. Podstawowym celem jest badanie śląskich miast, jego mieszkańców oraz ich potrzeb. Całość służyć ma lepszemu wytyczeniu kierunków rozwoju, współpracując z lokalnymi samorządami i starając się dbać o lokalną kulturę i dziedzictwo.

cd ze strony 2

Seweryn Botor

Stary cmentarz żydowski w Gliwicach stanowi jeden z najcenniejszych zabytków pozostawionych przez gliwickich Żydów.

O jego wyjątkowości przekonuje także Sławomir Pastuszka - Przewodniczący Chewra Kadisza w Katowicach - „jego niemal w pełni wykorzystana przestrzeń stanowi niezwykle cenne źródło historyczne oraz jest świadectwem przemian społeczno-kulturowych, które przez całe dziewiętnaste stulecie zachodziły wewnątrz żydostwa gliwickiego. Poprzez różnorodne nagrobki, począwszy od tradycyjnych stel z piaskowca po grobowce architektoniczne, na cmentarz można spojrzeć także jako na obiekt o ogromnej wartości architektonicznej”. Różnorodność form, bogata historia i bujna roślinność stanowiąc może atrakcję dla niejednego zwiedzającego.

Alicja Mainusch

Schönwald był wsią ze wszech miar wyjątkową. O niezwykłości i odrębności tej osady zdecydowały nie tylko tajemnicze, sięgające średniowiecza okoliczności powstania, ale także odmienny od sąsiednich wsi dialekt, stroje, pielęgnowane zwyczaje i przekazywane z pokolenia na pokolenie umiejętności.

Mężczyźni z Schönwaldu specjalizowali się w hodowli koni i furmaństwie, a o kobietach, dzięki pięknym haftom, zrobiło się głośno na gliwickim Rynku, na scenie Teatru Victoria, a nawet w kilku europejskich stolicach.

Małgorzata Malanowicz

Cmentarz Hutniczy jest najstarszą zachowaną nekropolią gliwicką. Jego dzieje związane są

nierozzerwalnie z historią Huty Gliwickiej. Dyrektorzy Huty, inspektorzy, modelarze-artyści stanowili znaczącą część ówczesnej gliwickiej elity. Z tej racji cmentarz zaczął nabierać wyjątkowego charakteru, natomiast piękne żeliwne nagrobki, dzieło miejscowej odlewni – stanowiły o jego urodzie.

dr Katarzyna Tobór-Osadnik

Obraz współczesnych Gliwic bez Kresowian i początków Politechniki Śląskiej byłby niepełny. W czasie spaceru Gliwice – połączeni dziełami, jednym z przystanków będzie fontanna w Dzielnicy Akademickiej. Dlaczego tam? Zapraszam na spotkanie i z radością opowiem o znanych i mniej znanych faktach z historii mojej Uczelni. Pozornie wiemy o niej wszystko, ale skrywa przed nami nadal ciekawe historie. Dzielnica Akademicka jest pięknym połączeniem kultur zawartym w budynkach, słownych artefaktach i historii ludzi nauki.

dr Agnieszka Bugno-Janik

Śląski Urban Lab to nowy projekt Politechniki Śląskiej i Centrum Inicjatyw Społecznych. Badając rzeczywistość miejską staramy się łączyć kreatywność mieszkańców z możliwościami samorządów i współtworzyć relacje, dzięki którym pojawia się synergia w działaniach na rzecz poprawy jakości życia w mieście. Jednym z jej istotnych czynników jest poczucie emocjonalnego związku ze swoim miastem, zbudowane na znajomości złożonej historii i tożsamości miejsca, w którym żyjemy, dlatego promujemy wiedzę o dziedzictwie kulturowym i historii miast.

Na uczestników spacerów odbywających się w Gliwicach w ramach 30. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa czekają pamiątkowe, ręcznie malowane kamyczki, ilustrujące kulturowe bogactwo miasta. Kamyczki powstały dzięki inwencji i pomysłowi Olgi Palecznej, niestrudzonej rękodzielniczki, która przyozdobiła je motywami związanymi z ważnymi obiektami na trasie spaceru w Gliwicach.

Romowie

Anna Magdalewicz-Borek

Moja przygoda z pracą z dziećmi pochodzenia rom-

skiego rozpoczęła się w 2016 roku. Początkowo pracowałam w dwóch szkołach. W ZSP nr 6 oraz popołudniami w świetlicy integracyjnej w ZSP nr 12. Z czasem ograniczyłam pracę popołudniową, natomiast nadal uczestniczę w półkoloniach organizowanych dla dzieci polskich i romskich w ZSP 12. Pomagam dzieciom radzić sobie z nauką i pilnuję frekwencji. Oczywiście utrzymuję ścisły kontakt z rodzicami i przekonuję o wartości uczenia się, zdobywania wiedzy i kończenia szkół.

Gliwicka społeczność romska przez wiele lat miała swego lidera i mentora. Był nim Władysław (Lesiako) Kwiatkowski (1956-2021), który w 2005 r. stanął na czele Stowarzyszenia Romów w Gliwicach. Jego głównym celem było pielęgnowanie tradycji i zwyczajów przodków przy jednoczesnej integracji z gliwiczaniem oraz dbanie o kształcenie romskich dzieci. W SP nr 15 przy ul. Lipowej, z jego inicjatywy, powstała pierwsza świetlica, która pozwalała na dodatkową naukę pod okiem wychowawców i zabawę z rówieśnikami. Jego pracę kontynuuje współcześnie m.in. Anna Magdalewicz – Borek.

zdj. Michał Buksa, Nowiny Gliwickie (Władysław Kwiatkowski nie żyje. Mówił: Cyganom zależy na integracji - Nowiny Gliwickie, dostęp 24.08.22)

O idei spaceru

Krajobraz kulturowy ukształtowany w Gliwicach przez Czechów, Niemców, Żydów, Ślązaków, Polaków, Ormian, Kresowian, Romów, Szywołdzian, a obecnie także Ukraińców i inne narodowości jest naszym wspólnym dobrem i symbolicznym odniesieniem. Niepowtarzalnym dziedzictwem wielu kultur w granicach jednego miasta.

Gliwice jako jedno z wielu śląskich miast o przerwanej tożsamości powinno nieustannie pokazywać swoją przeszłość, dzielić się odmiennymi doświadczeniami historycznymi różnych narodów, abyśmy mogli czerpać z tego dobrą energię do budowania współczesnych wielokulturowych mostów i połączeń.

Partnerzy:

Centrum Inicjatyw Społecznych w Gliwicach, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwickie Metamorfozy – Stowarzyszenie na rzecz Dziedzictwa Kulturowego Gliwic, Gliwickie Zakłady Urzędzeń Technicznych S.A., Inicjatywa Doskonałości-Uczelnia Badawcza-Politechnika Śląska w Gliwicach – Wydział Architektury Politechniki Śląskiej, Inicjatywa – Europejskie Dni Dziedzictwa, Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfantego, Ruch Miejski – My Gliwice, Śląski Urban Lab, Stary cmentarz żydowski w Gliwicach, Stowarzyszenie-Śląski Szlak Kobiet, Studio Projektowe Karolina Jaenchen, Województwo Śląskie, Wydawnictwo AZORY, Związek Ormian w Polsce im. Ks. Abpa Józefa Teodorowicza

Patronat:

Nowiny Gliwickie – gazeta i portal dotyczący Gliwic i okolic, Radio Imperium, ŚLĄZAG – portal regionalny na Śląsku i w Zagłębiu

WYDAWCA:

Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfantego w Katowicach

KOORDYNATORKA PROJEKTU:

dr Małgorzata Tkacz-Janik

REDAKCJA:

Alicja Mainusch, Seweryn Botor

ZDJĘCIA:

Zdzisław Daniec, Michał Buksa – Nowiny Gliwickie, Seweryn Botor, Małgorzata Tkacz-Janik, Olga Paleczna, Justyna Dziuma, Alicja Mainusch, zasoby archiwalne Stowarzyszenia na rzecz Dziedzictwa Kulturowego Gliwic – Gliwickie Metamorfozy,

SKŁAD I ŁAMANIE:

Studio Projektowe Karolina Jaenchen

ISBN: 978-83-67490-05-4.

Nakład: 600 egz.

O EDD 2022

Tegoroczna, jubileuszowa 30. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa odbywa się pod hasłem „Połączeni dziedzictwem”.

Idea Europejskich Dni Dziedzictwa narodziła się 3 października 1985 roku w Grenadzie podczas II Konferencji Rady Europy. Francuski minister kultury zaproponował wtedy rozszerzenie na całą Europę zainicjowanych we Francji rok wcześniej Dni Otwartych Zabytków, podczas których po raz pierwszy wszyscy mogli bezpłatnie zwiedzać obiekty niedostępne na co dzień. Przez kolejne lata inicjatywa ta cieszyła się dużym zainteresowaniem i poparciem społecznym.

W 1991 roku zainspirowało to Radę Europy do ustanowienia Europejskich Dni Dziedzictwa. W 2007 roku wzięło w nich udział ponad 22 miliony Europejczyków.

Organizatorzy Europejskich Dni Dziedzictwa zapewniają bezpłatny dostęp do zabytków i innych obiektów kultury: muzeów, skansenów, parków, ogrodów, do których wstęp wiąże się z opłatami, lub które w innym czasie są niedostępne dla zwiedzających. Proponują także wiele innych atrakcji, takich jak: koncerty, wystawy, festyny historyczne, prezentacje ginących zawodów, wykłady, kiermasze, wyrobów artystycznych i rzemieślniczych, zachęcają do obcowania z kulturą i zabytkami, popularyzują wśród społeczeństwa regionalne tradycje i zwyczaje. Dużym zainteresowaniem cieszą się imprezy lokalne.

Koordinatorem Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce jest Narodowy Instytut Dziedzictwa, którego jednym z celów jest popularyzacja dziedzictwa kulturowego, edukacja społeczna i uwrażliwienie na problematykę ochrony zabytków.

Specjalne podziękowania składamy wolontariuszkom i wolontariuszom oraz wszystkim osobom, które pomogły nam zorganizować i przeprowadzić gliwickie spaceru!

DZIĘKUJEMY

Europejskie Dni Dziedzictwa – Wikipedia, wolna encyklopedia – dostęp 11 sierpnia 2022 roku

PROGRAM WSZYSTKICH WYDARZEŃ: EDD.NID.PL

PATRONAT NARODOWY
PREZYDENTA REPUBLIKI POLSKIEJ ANDRZEJA DUDY
W STULECIE CZOSKAWKI NIEPODLEGŁOŚCI

KOORDYNATOR OGÓLNOPOLSKI

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW KRAJOWYCH KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
W RAMACH WIELOLETNIEGO PROGRAMU RZĄDOWEGO „INTEPOLIGAT” NA LATA 2019-2023

PATRONAT MEDIALNY

PARTNERZY

Instytut Myśli Polskiej
im. Wojciecha Korfantego
jest instytucją kultury Samorządu
Województwa Śląskiego.

PARTNERZY

PATRONAT MEDIALNY